

РОЗРОБКА РАЦІОНАЛЬНИХ ШЛЯХІВ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ ТА ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

**БОЯРЧУК А.В., ВИКЛАДАЧ,
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ**

Стаття присвячена розробці раціональних шляхів використання трудових ресурсів України та Чернігівської області, а також формування потреби народного господарства в робочій силі та розвитку структури зайнятості населення. Запропоновані заходи щодо вдосконалення шляхів використання трудових ресурсів в Україні та Чернігівській області.

The article is devoted to the sanctified to development of rational ways of the use of labor resources in Ukraine and Cherished area, and also forming the necessity of national economy in labor force and development of employment structure of population. The measures in the improvement of ways in the usage of labor recourses in Ukraine and Cherished area are offered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. З кожним роком в Україні збільшується зацікавленість в можливостях країни забезпечити робочі місця працюючими. Так як суспільні перетворення в Україні за період незалежності, що вплинуло на рівень та умови життя людей, а особливо на динаміку чисельності населення, його склад і процесі відтворення.

Трудові ресурси становлять в Україні 60,0 % від загальної кількості населення. Хоча жінки швидше виходять на пенсію, але питома вага їх у складі трудових ресурсів становить 48,54 %. Майже 62 % населення працездатного віку проживає в містах. Серед трудових ресурсів, які нині незайняті, основну частину становлять ті, що вчать. В умовах, коли в Україні та її регіонах є складна демографічна ситуація, дуже важливою є проблема раціонального використання трудових ресурсів.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Дослідженням даного питання займалися такі вчені: Рузавіна О.І., Кичко І.І., Богиня Д.П., Васильченко В.С., Балашнович Б.О. та інші.

Формування цілей статті. Дослідити основні проблеми дефіциту трудових ресурсів, розглянути шляхи вирішення основних проблем трудових ресурсів в Україні та Чернігівській області. Дослідити забезпеченість населення працездатного віку робочими

місцями.

Виклад основного матеріалу дослідження. До трудових ресурсів відносяться: населення працездатного віку, тобто (чоловіки у віці 16–62 роки, і жінки 16–56 роки) за винятком непрацюючих інвалідів I і II групи працездатного віку, плюс працюючі пенсіонери і працюючі підлітки.

Значна кількість населення працездатного віку не має робочих місць.

Із загальної чисельності трудових ресурсів не можуть бути залучені до економічної діяльності:

- а) учні і студенти працездатного віку;
- б) жінки по догляду за дітьми;
- в) зайняті у силових структурах.

Крім галузевих проблем раціонального використання трудових ресурсів не менш важливими є регіональні, їх актуальність зумовлена насамперед нерівномірним розміщенням населення на території України. Області відрізняються за густотою населення, його природним приростом, розвитком продуктивних сил, спеціалізацією господарства, рівнем урбанізації.

У зв'язку з цим є об'єктивні умови для територіальної диференціації процесів формування і використання трудових ресурсів. Їх раціональне використання потребує насамперед структурних змін в інвестиційній політиці. Особливо це стосується місцевостей з надлишком трудових ресурсів, де необхідно передбачати витрати на створення нових робочих місць, а також відповідні капіталовкладення у соціальну сферу. Заходи, спрямовані на раціональне використання трудових ресурсів, є однією з найважливіших умов пропорційного розвитку народного господарства України.

В Україні забезпеченість трудовими ресурсами має значні відмінності, що пов'язано з особливостями демографічних процесів та економічним розвитком в окремих регіонах.

Трудоресурсний потенціал характеризується чисельністю трудових ресурсів, їхньою статеві-віковою структурою, рівнем освіти і професійно-кваліфікованої праці, фондом робочого часу, станом здоров'я, рівнем дисципліни та іншими соціально-економічними чинниками.

На рівень працездатності трудоресурсного потенціалу значний вплив має статево-вікова структура населення. Так, витрати чоловічої праці на роботах, що потребують значної фізичної сили, будуть більш

ефективними порівняно з такими ж за кількістю та часом витратами жіночої праці. Тим більше, що є ряд виробництв (годинникове, електролампове, приладобудівне), де жіноча праця є якіснішою і продуктивнішою, ніж чоловіча.

Станом на 1 січня 2011 р. чисельність населення України становила 45,6 млн. чол. (див. табл. 1). Україна за чисельністю населення посідає п'яте місце серед європейських країн та друге місце серед країн СНД після Росії.

В нашій державі річна чисельність померлих осіб перевищує чисельність народжених протягом тривалого періоду часу.

За п'ять останніх років чисельність населення скоротилася на 1,2 млн. осіб. Тобто відбувається процес депопуляції.

Депопуляція — систематичне зменшення абсолютної чисельності населення будь-якої країни або території як наслідок звуженого відтворення населення. Процес депопуляція спостерігається в багатьох країнах Європи: Білорусі, Болгарії, Греції, Італії, Естонії, Латвії, Литві, Молдові, Російській Федерації, Румунії, Словенії, Чехії, Швеції та ін.

У динаміці чисельності населення спостерігаються певні відмінності, зумовлені особливостями як природного, так і механічного руху. Найстарішими в демографічному відношенні є Вінницька, Житомирська та Чернігівська області. В перелічених областях відбуваються інтенсивні депопуляційні процеси. За специфікою динаміки чисельності населення до цієї ж групи можна віднести також Київську, Одеську, Сумську та Черкаську області. Високий рівень народжуваності спостерігається в Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській і Рівненській областях. За останні роки в таких областях як Волинська, Закарпатська, Рівненська та у м. Києві зафіксовано збільшення числа народжених над числом померлих. В окрему групу можна виділити Автономну Республіку Крим, Харківську і Одеську області та м. Київ. Для даних регіонів характерним є позитивне сальдо міграції, що частково компенсує природний убуток людності. Решта областей має динаміку населення, подібну до загальноукраїнської, коли протягом останніх років спостерігається неухильне зменшення чисельності без будь-яких ознак поліпшення ситуації.

В Україні чисельність міського населення перевищує чисельність сільського на 16,8 млн. чол. (див. таблицю), а в Чернігівській області 0,3 млн. чол. (24,6%).

Чисельність постійного населення станом на 01.01.2011 р.

	Чисельність населення, осіб			Частка в загальній кількості населення, %	
	все населення	міське	сільське	міського	сільського
Україна	45598179	31186018	14412161	68,4	31,6
Чернігівська область	1089667	679101	410566	62,3	37,7

Розглядаючи статевий склад населення України, можна сказати, що кількість чоловіків на 3532947 осіб менше ніж жінок, хоча кількість чоловіків працездатного віку на 801246 осіб більше ніж жінок, а в віці старшому за працездатний вік навпаки кількість жінок перевищує кількість чоловіків на 4526692 осіб. В Чернігівській області кількість жінок перевищує кількість чоловіків на 104127 осіб, проте кількість чоловіків працездатного віку більше ніж жінок за цією ж групою на 26632 осіб.

Аналізуючи відмінності стосовно середньої очікуваної тривалості життя у містах і селах, можна сказати, що спостерігається значне та довготривале відставання показників сільського населення.

В м. Чернігові та області тривалість життя обох статей складає 40 років: жінок – 42,3 роки, чоловіків – 37,2 роки, тобто на 5,1 роки менше.

За даними Держкомстату в Україні 31186018 чол. живе в містах (в Чернігівській області – 679101 чол.), 14412161 чол. в селах (в Чернігівській області – 410566 осіб). При цьому темпи української урбанізації вищі за світові показники. Щороку в Україні з карти зникає кілька селищ. За чотири останні роки в Україні зняли з обліку 117 населених пунктів, а за роки незалежності – 504 населених пункти. Тому нашої державі необхідно вирішувати цю проблему враховуючи досвід інших країн. Так наприклад в Стокгольмі (Швеція) лінія метро простягається на 20 км за межі міста, до станції підземки примикають швидкісні електропотяги. Так, що сільським жителям, які працюють в місті не треба переїжджати зі своїх домівок.

Демографічне навантаження на населення працездатного віку (на 1000 осіб працездатного віку) в Україні складає 666 чол., а в Чернігівській області – 747 чол.

Одним із важливих завдань держави стосовно «охорони» трудових ресурсів є збереження здоров'я населення як основного потенціалу виробничих ресурсів країни. Доведено, що здоров'я населення залежить від соціального та економічного благополуччя, спадковості, важливу роль при цьому відіграє здоровий спосіб життя, адекватне харчування, належні умови життя та побуту, стан навколишнього середовища.

Вивчення тенденцій захворюваності та поширеності хвороб серед різних вікових груп населення та закономірностей змін вищезазначених показників є важливою складовою планування стратегічних напрямків розвитку держави в цілому.

За результатами аналізу стану здоров'я населення України дослідники минулих років відмічають сталу негативну тенденцію зростання захворюваності та поширеності хвороб, зменшення абсолютної кількості населення за рахунок збільшення смертності, більше того, прогнозувалося подальше зростання негативних змін цих показників, що стає загрозливим для національної безпеки.

У 2010 р. серед населення працездатного віку було зареєстровано біля 17,5 млн випадків хвороб, виявлених вперше (захворюваність) і 41 млн звертань на рік з приводу всіх хвороб (поширеність). Відносний показник захворюваності (на 100 тис.працездатного населення) становив 63 318,0, а поширеності – 148 382,6.

Всі ці показники вплинули безпосередньо і на тривалість життя населення України.

Так тривалість життя жінок сільських та міських поселень практично не різниться (73-75 років), а в порівнянні з чоловіками майже на 10 років.

Висновки. Отже розглянувши основні проблеми в Україні та Чернігівській області стосовно використання трудових ресурсів, можна вказати на основні шляхи раціонального використання трудових ресурсів:

1. На підготовку працівника, на навчання у середній загальноосвітній школі, у професійно-технічних училищах, у вищих навчальних закладах I і II та III і IV рівнів акредитації держава витрачає значні кошти.

2. Необхідно раціонально використовувати працю жінок і чоловіків, їх фізичну силу і розумові здібності можна лише у період їх активної трудової діяльності.

3. Кожна людина незалежно від того, працює вона чи ні, потребує

коштів на їжу, одяг, взуття, забезпечення житлом і всіма видами комунальних та соціальних послуг.

4. Людина лише в праці удосконалює свою майстерність і навички. Закріпити отримані у навчальному закладі знання, підвищити свою ділову кваліфікацію можна лише на робочому місці.

Ці фактори повинні постійно пам'ятати керівники всіх ланок управління і піклуватись про раціональне використання трудових ресурсів.

З переходом на ринкові методи господарювання увага до цієї надто важливої проблеми зі сторони держави докорінно змінилась. Тепер, коли громадяни України вільно вибирають види своєї діяльності, які не забороняються законом, і добровільна незайнятість громадян не є основою для притягнення їх до адміністративної і кримінальної відповідальності. Також змінюються підходи до ставлення керівників різних ланок управління до питання зайнятості трудових ресурсів, збільшення кількості робочих місць, але ці питання поки ще не стали загальнодержавною справою.

На регіональному рівні при встановленні ресурсної і витратної частин балансу між ними інколи виникає невідповідність. У випадку, коли переважає ресурсна частина звітного балансу, необхідно в плановому балансі передбачити заходи щодо створення додаткових робочих місць з метою забезпечення повної зайнятості. Тільки таким чином можна зберегти трудовий ресурс, як основу успішної роботи організації. Згадаємо слова Джона Раскіна: «Господь Бог хоче, щоб жодна людина не жила в цьому світі без роботи. Але не менш очевидно і те, що Він хоче, щоб кожна людина була щаслива на своїй роботі».

Література.

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukr.stat.gov.ua.

2. Медико-демографічна ситуація та організація медичної допомоги населенню у 2010 році: підсумки діяльності системи охорони здоров'я та реалізації Програми економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава"/МОЗ України; [Олексюк О.Б.(відп. за вип.)].- К.:, 2011. – 104 с.

3. Населення України, 2010 рік: демогр. щорічник/Держ. ком. статистики України; [Г.М. Тимошенко (відп. за вип.)] – К.: [б. в.], 2011. – 442 с. 4. Розподіл постійного населення України за статтю та віком станом на 1 січня 2011 року: стат. збірник/Держ. ком. статистики України; [Г..М. Тимошенко (відп. за вип.)] – К.: [б. в.], 2011. – 419 с.